

## INTERGRAREA SOCIALĂ A COPIILOR PRIN VALORILE ARTEI MUZICALE

***ANA PRIVIDIUC, profesoară de educație muzicală,  
Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Bălți,  
MARINA MORARI, conferențiar universitar, doctor,  
Universitatea de Stat Alecu Russo din Bălți, Republica Moldova***

***Annotation:*** Deficient children need a lot of support from society in order to benefit from equal opportunities for development and education. Educational influences through art help children with special needs develop, understand and relate to the world around them. The benefits of social integration of children through art values are multiple, and specialized studies

*mainly mention the development of imagination and creative spirit, the development of communication and relational skills, the development of expression skills and the reduction of tensions and anxiety. Socialization is the fundamental process of transmitting culture and social organization to the next generations, thus ensuring the continuity, stability and perpetuation of society.*

*The process of social integration of children with disabilities has several ends: psychic - the development of children's constant psychic features through which he acquires an identity in relation to other peers; Social - the formation of skills to properly exercise the social status and roles required in social integration; Cultural - assimilation of symbols, language and values of the living environment, in a word of a cultural model.*

**Keywords:** *deficient children, educational influences, the process of social integration, socialization, the values of musical art.*

În orice societate există anumite persoane care, datorită unor deficiențe, incapacități nu se pot „integra” în comunitate prin propriile lor forțe. Actualmente integrarea școlară ca un proces continuu de adaptare la condițiile mediului școlar și social caracterizat printr-o neîncetată schimbare, mediul schimbându-se în funcție de cerințele integrării individului. Mai mult, procesul integrării școlare a copiilor cu cerințe educative speciale trebuie conceput ca o acțiune socială complexă, a cărei esență constituie nu conformarea mecanică, pasivă a elevului la condițiile mediului școlar și social, ci corelarea ambilor factori, crearea acelor condiții optime, obiective și subiective, pentru ca integrarea să însemne nu numai adaptare, ci și angajare.

**Integrarea socială se bazează** pe faptul că persoana în dificultate se poate folosi în mod neîngrădit de toate facilitățile create și stipulate oficial, iar fenomenul de incluziune ține deja de cutuma socială, fără a mai fi nevoie de apel la anumite dispoziții din partea unei autorități [1]. Integrarea copiilor cu cerințe speciale se poate realiza dacă există colaborarea permanentă între: elevi, profesori, părinți, consilieri, organizații nonguvernamentale și alți parteneri viabili care se pot implica. În viziunea școlii/educației incluzive, cooperarea constituie un element fundamental, determinant pentru realizarea succesului, succesul privit ca autonomie și independență necesară inserției sociale post-școlare sau/și post-instituționale.

Problemele de integrare socială poartă mai multe trăsături, care sunt de ordin personal, esențial, educațional și profesional. Toate acestea sunt imperative în procesul de căutare a mijloacelor de integrare eficientă. Valoarea artei în dezvoltarea și modelarea unui suflet și cuget uman este incontestabilă, atestată din Antichitate, dar în practica educațională spațiul artelor este mult mai diminuat. În practica educațională domină ideea preconcepută despre rolul educației muzicale ca educație estetică, dar mai puțin este studiată acțiunea extraestetică a muzicii. Anume acțiunea extraestetică, cu repercusiuni asupra moralității, credinței, cultivării unui suflet bun, ca mijloc de armonizare a funcțiilor psihicului uman etc. reprezintă o perspectivă puțin explorată în spațiul educațional. În această ordine de idei devin imperative câteva întrebări: care sunt abordările metodologice eficiente în activitatea de integrare socială a copiilor cu deficiente? Cum conlucrează membrii familiei, cadrele pedagogice, comunitatea muzicienilor în realizarea procesului de integrare a copiilor cu deficiențe, care

instrumente pedagogice sunt cele mai eficiente în integralizarea socială a copiilor cu deficiențe?

Integrarea presupune egalitatea de participare socială și egalitatea de șanse în realizarea accesului la educație. Printre valorile actuale și de perspectivă ale integrării societății democratice din lume le considerăm dominante pe următoarele: acceptarea tuturor diferențelor; respectul diversității; solidaritatea umană și mai ales cu persoane diferite; lupta împotriva excluderii și marginalizării; lupta împotriva inegalității sociale.

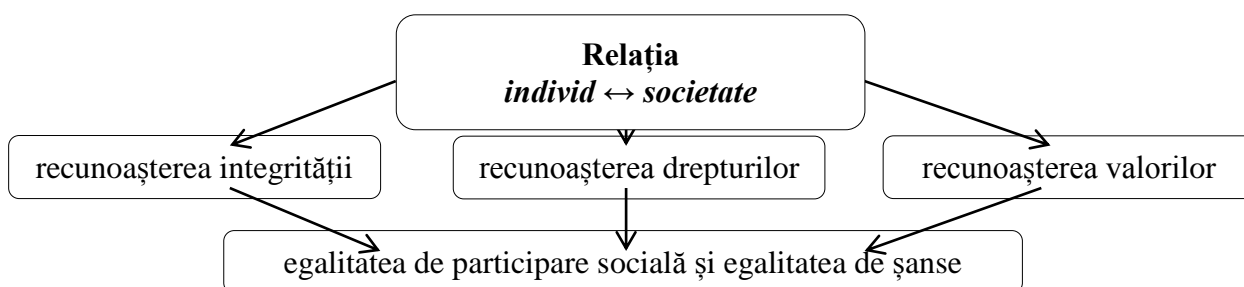


Figura 1. Raportul stabilit între individ și societate.

Școlile trebuie să-i primească pe toți copiii, indiferent de condiția lor fizică, intelectuală, socială, afectivă, lingvistică sau de orice altă natură. Trebuie deci să fie incluși copiii cu dizabilități și copii talentați, copiii ai străzii și copii care muncesc, copii proveniți din zone izolate, din populații nomade sau care aparțin minorităților lingvistice, etnice sau culturale și copii care provin din alte zone sau grupuri dezavantajate sau marginalizate...

„Principiul fundamental al școlii incluzive este că toți copiii trebuie să învețe împreună, oricând acest lucru este posibil, indiferent de dificultățile pe care aceștia le pot avea sau de diferențele care pot exista între ei. Școlile incluzive trebuie să recunoască și să răspundă nevoilor diferite ale elevilor, ținând cont de existența atât a unor stiluri diferite de învățare cât și a unor ritmuri diferite și asigurând o educație de calitate pentru toți prin intermediul unor curriculum-uri adecvate, a unor măsuri organizaționale, strategii de predare, a unui anumit mod de utilizare a resurselor și parteneriatelor cu comunitățile din care fac parte. Trebuie să existe un continuum de sprijin și servicii corespunzător continuumului de nevoi speciale întâlnite în fiecare școală [2]. Legislația internațională a drepturilor omului conține atât interdicții exprese cât și interdicții implicite împotriva segregării pe motive de rasă, etnie sau naționalitate în instituțiile educaționale. Tratatelor internaționale relevante sunt:

- Convenția împotriva discriminării în educație (CDE);
- Acordul internațional asupra drepturilor civile și politice (AIDCP);
- Acordul internațional asupra drepturilor economice, sociale și culturale (AIDESC);
- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CEDR);
- Convenția asupra drepturilor copilului (CDC); Convenția europeană pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (CEDO);
- Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale.

În orice societate există anumite persoane care, datorită unor deficiențe, incapacități nu se pot „integra” în comunitate prin propriile lor forțe. Handicapul, problematica persoanelor cu dizabilități, înainte de a fi probleme de ordin emoțional sunt probleme de ordin social. De aceea societatea, prin diverse mecanisme și pârgșii, trebuie să urmărească și

satisfacerea nevoilor/trebuințelor reale ale persoanelor cu dezabilități, să le asigure respectarea deplină a intereselor acestora, a demnității și a drepturilor lor în orice împrejurare și în raport cu orice sistem de referință, în vederea integrării acestora ca membri deplin ai societății.

Oferta educațională segregată separă copiii de semenii lor. Stabilirea sau extinderea ofertei educaționale separate nu ajută la identificarea și înlăturarea barierelor care împiedică copiii să învețe în școli normale. Educația incluzivă ajută școlile normale să depășească aceste bariere pentru a putea veni în întâmpinarea nevoilor de învățare a tuturor copiilor. Educația incluzivă încurajează persoanele responsabile cu elaborarea politicilor și pe manageri să identifice în cadrul sistemului de educație barierele educaționale care exclud anumite grupuri de copii, modul lor de apariție și metoda de eliminare. De obicei, aceste **bariere** includ: (1) Un curriculumul proiectat inefficient și neadecvat, (2) Profesori care nu au fost formați pentru a lucra cu copii care au diverse nevoi, (3) Materiale media inadecvate de predare, (4) Clădiri inaccesibile. Educația incluzivă este un drept al omului, este un tip de educație de calitate sporită și are sens social [4]:

- Toți copiii au dreptul la educație de masă.
- Nici un copil nu trebuie subestimat sau discriminat prin excluderea dintr-o clasă sau școală din cauza etniei, nevoilor speciale sau din cauza unor alte aspecte care îl deosebesc de majoritate. Peste tot în lume, persoanele care au fost incluse într-un proces de segregare sau într-un sistem educațional - special sunt primele care solicită eliminarea segregării – ele vorbesc din proprie experiență atunci când afirmă că pentru ele oferta educațională segregată însemna o ofertă educațională sub-standard.
- Perpetuarea segregării reprezintă utilizarea inechitabilă și deseori insuficientă a resurselor.
- Cercetările arată că copiii tind să se descurce mai bine din punct de vedere academic și social în structurile incluzive.
- Segregarea îi învață pe copii să fie temători și ignoranți și determină apariția prejudecăților. De asemenea segregarea nu dezvoltă tinerilor calitățile de care aceștia au nevoie pentru a-și dezvolta abilitățile personale, sociale și profesionale necesare unei persoane adulte.
- Toți copiii au nevoie de o educație care să îi ajute să dezvolte relații cu diferite categorii.

Integrarea socială a copiilor cu cerințe speciale în comunitate face referire la coexistența și consistența contactelor și relațiilor interpersonale în cadrul grupurilor sociale, la concordanța între norme și conduite, la interdependența funcțională a elementelor unui sistem/subsistem social, etc. Conținutul noțiunii „integrare socială” este dependent de aspectele stabilității, consensului, controlului social care trebuie să caracterizeze orice societate. Smaranda Mezei arată că integrarea socială poate fi privită ca un proces social, o stare de echilibru social, apartenența și participarea neimpusă, rezultatul unei serii de adaptări și ajustări normative a individului la un câmp definit de relații de grup [3, p. 304]:

- *proces social* prin care se realizează o permanentă reînnoire a unei unități sociale
- *stare de echilibru social* ca absența a marginalității și prin convergența a doi termeni aflați, inițial, într-o relație de tensiune
- *apartenența și participarea neimpusă* a individului la un set de norme, valori și atitudini, comune ale grupului
- *rezultatul* unei serii de adaptări și ajustări normative a

Conceptul „integrare socială”

*Figura 2. Definirea conceptului „integrare socială”, după S. Mezei.*

Un imperativ în pregătirea elevului pentru viață rămîne a fi dezvoltarea valorică a personalității acestuia prin mijloacele artelor. Activitatea artistică a omului, precum și produsul acestei activități – creația artistică, devin cauze determinante în educație. Educația artistică în raport cu educația estetică exprimă mai exact și mai precis valorile pentru care trebuie pregătit elevul. Educarea omului și abia în plan secund a artistului – dezideratul disciplinelor ariei curriculare arte din școala de cultură generală [5]. Universalitatea educației artistice se datorează caracterului universal al valorilor antrenate, deoarece tot ce are atribuție la om, se produce în sfera valorilor. Aducem câteva argumente pentru valorile educației artistice ca factor al schimbării în educație:

- Disciplinele *educației artistice* structurează valorile educației în conformitate cu principiile activității artistic-estetice a elevilor (principiul legăturii artei cu viața, principiul percepției propriu-zise, principiul interpretării artistice, principiul creației artistice etc.).
- Domeniului educației artistice acordă prioritate formării de atitudini, deoarece atitudinile reprezintă valorile fundamentale ale personalității, esența ființei umane. Prin atitudini omul se raportează la universul exterior (lumea din afara sa) și la propria lume interioară (universul intim).

Valorile educației angajează toate tipurile de valori, cu condiția ca acestea să reprezinte mesajul promovat de teleologia, conținuturile, metodologia și epistemologia educației. Structurarea valorilor în cadrul disciplinelor artistic-estetice este exprimată de formula: Valori fundamentale ale humanitas-ului (Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea, Libertatea), Valori specifice creației artistice (estetice, morale, religioase, teoretice) și Valori contextuale (valorile imanente și valorile in actu) ale operelor de literatură și artă [6].

Pentru un copil cu deficiențe, conexiunea dintre realitatea interioară și cea exterioară poate fi uluitor de absentă. Asta poate conduce către anxietate crescută sau retragere defensivă a investiției în activitate. Din momentul primului gest expresiv, stadiile de creație care urmează nu se conformează, de obicei, voinței sau expectației. Chiar și o imagine planificată conștient și executată deliberat are un mod de a părea că vorbește înapoi către creatorul ei cu o personalitate proprie. Mai mult decât atât, personalitatea imaginii poate să nu fie plăcută. Deseori, chiar, în mod obișnuit, are o calitate de „celălalt”. Totuși imaginea, în ciuda caracteristicilor ei străine, aparține persoanei care a realizat-o. Dialogul începe acum între persoană și imaginea pe care aceasta a creat-o. În același timp, imaginea însăși este încă într-un proces de transformare sau rezolvare. Cere atenție. Calitatea de „celălalt” a imaginilor poate fi deconcertant de impredictibilă. Ocazional, formele ivite pot fi prietenoase, alunecând amețitor în configurații care depășesc cu mult intențiile sau imaginațiile. Când se întâmplă acest lucru, cineva nu poate decât să le urmeze, cu teamă, până ce vraja este destrămată. Asta

se întâmplă uneori și atunci, dintr-odată, *imaginea prietenoasă* devine un trădător sau este trădată, conducând la dezamăgire imediată și, mai rău, la rușinea înfrângerii. Acest lucru poate fi, fără îndoială, dureros din cauză că eșecul pare să aparțină realizatorului imaginii într-un fel în care succesul rareori îi aparține.

Uneori, de asemenea, de la primul gest de exprimare, este evident faptul că progresul va fi câștigat cu durere. Procesul nu curge; fiecare adăugire pare vulnerabilă, ciudată sau ineficientă.

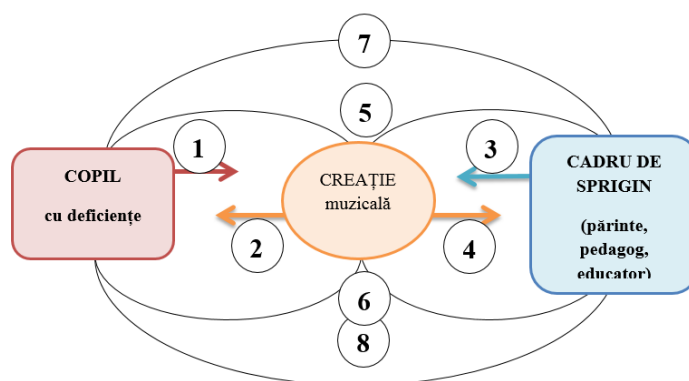
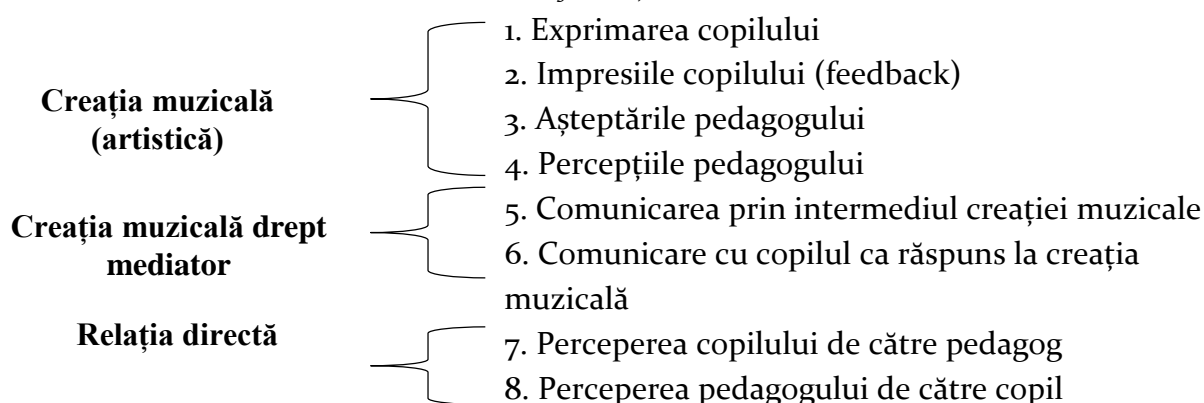


Figura 3. Modelul de realizare a experienței artistice în procesul de integrare socială a copiilor cu deficiențe.



În concluzie, menționăm că imaginea muzicală este pusă în relație atât cu copilul, cât și cu pedagogul, ca și când ar fi o parte extinsă a persoanei care a făcut-o, ceea ce, în sens metaforic, și este. Totuși, perceperea imaginii ca independentă și semiautonomă trebuie, de asemenea, păstrată pentru a permite existența aspectului său personificat și pentru a permite un dialog imaginativ cu acesta. Sentimentele de transfer sunt mai puțin puternic proiectate asupra pedagogului deoarece ele sunt trăite mai obiectiv prin intermediul lucrării artistice. Pedagogul este capabil să canalizeze sentimentele de contratransfer în grija pentru imagine și idei trezite de imagine.

Valoarea creațiilor artistice poate fi potențiată doar în crearea condițiilor de realizare a unui contact nemijlocit dintre elev și opera artistică. Actualmente, în practica activității de cunoaștere s-au conturat două moduri simetrice de cunoaștere, care armonizează cunoașterea analitică, indirectă și conceptuală, deci științifică, și o cunoaștere sintetică, directă și intuitiv-artistică. Integrarea socială a copiilor cu deficiență prin valorile muzicii poate fi realizată în cadrul activităților de audiere muzicală, în care se inițiază un dialog al inconștientului și conștientului copilului, în descoperirea imaginii muzicale. Mesajul imaginii muzicale desprins

din creație sugerează un conținut. Acest conținut poate deveni resursă educativă. Cunoașterea creației muzicale trebuie să fie sensibilă, percepție a frumosului, cunoaștere intuitivă, sintetică, pentru că implică o relație afectivă globală; directă, simultană cu perceperea obiectului; cunoaștere reflexivă, care exprimă personalitatea subiectului și comportă o trăire subiectivă.

**Referințe bibliografice:**

1. BARTH (PETER), Karla Melinda. *Programe de intervenție pentru copiii cu dificultăți de învățare*. Rezumat la teză de doctorat. Cluj Napoca: Universitatea „Babeș Bolyai”, 2012. 26 p. [online] [citată 19 septembrie 2017]. Disponibil: [http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea\\_publica/rezumate/2012/stiinte\\_ale\\_educatiei/barth\\_peter\\_karla\\_melinda\\_ro.pdf](http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumate/2012/stiinte_ale_educatiei/barth_peter_karla_melinda_ro.pdf)
2. Declarația de la Salamanca (Spania) asupra educației cerințelor speciale, adoptată la conferința mondială „Acces și calitate” organizată de UNESCO și Ministerul Educației din Spania, în perioada 7-10 iunie 1994. [online] [citată 19 septembrie 2017]. Disponibil: <https://reninco.ro/images/Declaratia%2ode%2ola%2oSalamanca.pdf>
3. Dicționar de sociologie urmat de indicatori demografici, economici, sociali și sociologici. Coordonatori: Cătălin Zamfir Lazăr Viăsceanu. Editura Babel, București, 1998. – 376 p. [online] [citată 19 septembrie 2017]. Disponibil: <https://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>
4. Ghid de transfer bune practici pentru grupuri vulnerabile. Instrumente și soluții pentru îmbunătățirea accesului la educație, Universitatea “Ștefan cel Mare” din Suceava. [online] [citată 19 septembrie 2017]. Disponibil: <http://www.glep.usv.ro/pdf/A1%2oGhid%2obune%2opractici.pdf>
5. MORARI, Marina. *Educație muzicală: Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru învățământul primar/gimnazial*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2011. 40 p. [online] [citată 19 septembrie 2017]. Disponibil: [http://elearning.usarb.md/blog/marinamorari/files/2012/12/Guide-for-teachers\\_Morari\\_implementation-a-curricula-modernizata-la-Educatia-muzicala.pdf](http://elearning.usarb.md/blog/marinamorari/files/2012/12/Guide-for-teachers_Morari_implementation-a-curricula-modernizata-la-Educatia-muzicala.pdf)
6. PÂSLARU, Vladimir. *Valorile educației*. [online] [citată 19 septembrie 2017]. Disponibil: [www.proeducation.md](http://www.proeducation.md)